

Postoupení pohledávky a odstoupení od smlouvy

Jsou-li dány zákonem předvídané důvody pro odstoupení od (jakékoli) smlouvy, pak jen to, že smluvní strana, která již obdržela plnění podle smlouvy, nemá toto plnění k dispozici v době, kdy se odstoupení od smlouvy stalo účinným, není na překážku účinnému odstoupení od takové smlouvy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 1586/2012, ze dne 16.10.2014)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Československé obchodní banky, a. s., se sídlem v P., proti žalovaným 1/ JUDr. L.P., jako správyni konkursní podstaty úpadce O. D. trading spol. s r. o., zastoupené JUDr. T.H., advokátem, se sídlem v B., 2/ INTRA DATA, a. s., se sídlem v B., zastoupenému JUDr. I.O., advokátem, se sídlem v B., a 3/ O. D. INTRADE, a. s. v likvidaci, se sídlem v B., zastoupenému JUDr. I.O., advokátem, se sídlem v B., o určení pravosti pohledávky, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 12 Cm 60/2008, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. října 2011, č. j. 10 Cmo 10/2011-414, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. října 2011, č. j. 10 Cmo 10/2011-414, se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 30. listopadu 2010, č. j. 12 Cm 60/2008-304, zamítl Krajský soud v Brně (dále jen „konkursní soud“) žalobu, kterou se žalobce (Československá obchodní banka, a. s.) domáhal vůči žalovaným (1/ JUDr. L.P., jako správyni konkursní podstaty úpadce O. D. trading spol. s r. o., 2/ INTRA DATA, a. s. a 3/ O. D. INTRADE, a. s. v likvidaci) určení, že má za úpadcem pohledávku ve výši 127.611.850,31 Kč, s právem na oddělené uspokojení (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (body II. a III. výroku).

Konkursní soud - vycházejí z ustanovení § 476, § 477 odst. 1 a 3, § 487 a § 488 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“) a z ustanovení § 23 odst. 2 zákona č. [328/1991](#) Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“) - dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

1/ Smlouva o prodeji části podniku uzavřená 28. února 1998 mezi pozdějším úpadcem jako prodávajícím a společností INTRA ECONOMY spol. s r. o. (dále jen „ společnost IE“) jako kupující je platná a účinná.

2/ Součástí převodu podle smlouvy o prodeji části podniku byly i závazky (dluhy) pozdějšího úpadce ze smlouvy o úvěru ze dne 24. září 1997 (dále jen „první úvěrová smlouva“) uzavřené mezi pozdějším úpadcem (jako úvěrovým dlužníkem) a Investiční a poštovní bankou a. s. - dále jen „banka I“ (jako věřitelem) [co do částky 10 milionů Kč] a ze smlouvy o revolvingovém úvěru ze dne 29. září 1997 (dále jen „druhá úvěrová smlouva“) uzavřené mezi pozdějším úpadcem (jako úvěrovým dlužníkem) a bankou I (jako věřitelem).

3/ Úpadce tedy ke dni prohlášení konkursu na jeho majetek již nebyl úvěrovým dlužníkem (tím byla společnost IE).

4/ Aktivní věcná legitimace žalobce byla prokázána [pohledávky banky I postupně přecházely na

žalobce, dále na Českou konsolidační agenturu (dále jen „ČKA“), na EC Group a. s. (dále jen „společnost E“), zpět na ČKA a zpět na žalobce].

5/ Žalobce tedy v rozsahu, v němž je přihlásil do konkursu vedeného na majetek úpadce, nemá pohledávky za úpadcem, konkrétně nemá vůči němu pohledávku z první úvěrové smlouvy [část závazku (dluhu) zůstala úpadci, avšak žalobce pohledávku v tomto rozsahu nepřihlásil] a v plném rozsahu nemá vůči úpadci pohledávku z druhé úvěrové smlouvy.

K odvolání žalobce Vrchní soud v Olomouci v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil rozsudek konkursního soudu ve výroku o věci samé (první výrok), změnil jej ve výroci o nákladech řízení (druhý a třetí výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (čtvrtý a pátý výrok).

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními konkursního soudu, na která pro stručnost odkázal, a zopakoval dokazování listinami, načež po takto provedeném dokazování dospěl - vycházející z ustanovení § 20 odst. 1, § 22 odst. 2 ZKV, § 48 a § 524 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) a z ustanovení § 118b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2007 (dále též jen „o. s. ř.“) - k následujícím závěrům:

1/ Přihláška pohledávek žalobce do konkursního řízení vedeného na majetek úpadce je včasná, jelikož lhůta k podání přihlášky je lhůtou procesní.

2/ Ustanovení § 524 a násl. obč. zák. upravuje postoupení pohledávky (cesi) na základě smlouvy, kterou dochází ke změně závazků v osobě věřitele určité pohledávky. Do právního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem tak nastoupí na místo původního věřitele (postupitele) nový věřitel (postupník), aniž tento právní vztah jinak doznává změny.

3/ Smlouva o postoupení pohledávky (dále též jen „postupní smlouva“) nemá účinky obligační (závazkové), ale translační (převodní); je pojata jako smlouva působící změnu v osobě věřitele, a proto nezakládá závazkovou povinnost postupitele převést určitou pohledávku, ale sama takový převod působí.

4/ Postupník na základě postupní smlouvy nenabývá obligační právo na postoupení pohledávky, ale pohledávku samotnou. Postupník proto může disponovat pouze s pohledávkou, kterou nabyl či nabude, nemůže však disponovat s právem na postoupení pohledávky. Společně s pohledávkou přechází na postupníka také povinnosti, které jsou spojené s postavením věřitele (např. povinnost přijmout dlužníkem řádně nabídnuté plnění).

5/ Odstoupení od smlouvy je pak jednostranným právním úkonem směřujícím ke zmaření účinku vůle. Účinky odstoupení nastávají automaticky okamžikem, kdy tento právní úkon dojde do sféry dispozice druhého účastníka. Jednostranně lze odstoupit od smlouvy, jestliže si to v ní účastníci sjednali; jde o možnost svobodně se dohodnout na zániku smluvního vztahu a na případných následcích dohody o zrušení smlouvy [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2002 (správně ze dne 7. prosince 2004), sp. zn. I. ÚS 670/02, uveřejněný pod číslem 183/2004 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (náleží je dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu)].

6/ Důsledkem odstoupení od smlouvy je zrušení smlouvy od počátku (nestanoví-li právní předpis nebo dohoda účastníků jinak); závazek z takto zrušené smlouvy tedy odpadá (nebylo-li dosud plněno). Jestliže již bylo plněno, strany se vzájemně vypořádají podle zásad bezdůvodného obohacení. Odstoupit od smlouvy může jen dotčený subjekt smlouvy a odstoupit nelze tam, kde závazek, na jehož splnění byla možnost odstoupení od smlouvy vázána, již mezitím zanikl.

7/ V rozsudku ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Odo 1767/2006, uveřejněném v časopise Soudní judikatura, číslo 9, ročník 2009, pod číslem 139 (rozhodnutí je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu), Nejvyšší soud uzavřel, že smluvní strany, které uzavřely smlouvu o postoupení pohledávky ve smyslu ustanovení § 524 a násl. obč. zák., nemohou takovou smlouvu zrušit dohodou poté, co splnily své závazky z ní. Právní stav založený účinným postoupením pohledávky lze v takovém případě vrátit do doby před postoupením jen uzavřením nové smlouvy o postoupení pohledávky, která bude vyhovovat

požadavkům kladeným na ni ustanovením § 524 a násl. obč. zák. K tomu dále vysvětlil, že jedním ze způsobů zániku závazku ze smlouvy je jeho řádné splnění. Jsou-li splněny všechny závazky ze smlouvy, nastanou právní důsledky, které se splněním závazku u příslušného typu smlouvy spojuje zákon či dohoda účastníků. K tomu Nejvyšší soud dále odkázal na své rozhodnutí (šlo o usnesení) ze dne 12. října 2006, sp. zn. 29 Odo 331/2006, uveřejněné pod číslem 70/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 70/2007“).

8/ V dané věci žalobce nabyl pohledávky za pozdějším úpadcem na základě smlouvy o prodeji podniku, kterou uzavřel (jako kupující) s původním věřitelem pozdějšího úpadce (bankou I) [jako prodávajícím] dne 19. června 2000. Pohledávky však postoupil (postupními smlouvami ze dne 21. února 2002) ČKA, která je následně postoupila (postupními smlouvami ze dne 5. listopadu 2002) společnosti E. Postoupením pohledávek společnosti E tak ČKA disponovala pohledávkami, které nabyla od žalobce, čímž nejen ztratila (předtím postoupením získané) postavení věřitele vůči pozdějšímu úpadci, ale i možnost zvrátit právní stav založený účinným postoupením pohledávek, tedy i možnost odstoupit od postupních smluv ze dne 21. února 2002, uzavřených se žalobcem.

9/ ČKA (sice) pohledávky nabyla (stala se opět věřitelem pozdějšího úpadce) postupními smlouvami, které uzavřela (jako postupník) dne 13. března 2003 se společností E (jako postupitelem), podle ustanovení § 524 a násl. obč. zák., věřitelem pohledávek se ale stala již na základě jiného (nového) závazkového vztahu uzavřeného mezi ní a subjektem odlišným od žalobce, čímž nedošlo k obnovení jejího závazkového vztahu s žalobcem.

10/ Již proto nemohla ČKA uplatnit výkon práva, tedy odstoupit od postupních smluv, které uzavřela se žalobcem 21. února 2002 (byť učiněným v souladu s těmito postupními smlouvami). Právní úkon odstoupení od smluv učiněný ČKA dne 14. února 2006 proto nebyl způsobilý přivodit zánik postupních smluv ze dne 21. února 2002 a obnovit „vlastnické právo“ žalobce k předmětným pohledávkám. Žalobce se tedy nestal „vlastníkem“ pohledávek (věřitelem pozdějšího úpadce), a proto není ve sporu aktivně věcně legitimován.

11/ Tvrzení ohledně postoupení pohledávek a odstoupení učinil žalobce již v průběhu prvního jednání před konkursním soudem (konaného 15. června 2010), včetně označení důkazů. Proto již není rozhodné, zda konkursní soud případně porušil zásadu koncentrace řízení provedením důkazu smlouvou o prodeji části podniku a bezvýznamná je též námitka neplatnosti této smlouvy nebo odstoupení od ní.

Proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř., poukazuje na to, že z obsahového hlediska posoudil odvolací soud práva a povinnosti účastníků jinak než konkursní soud (konkursní soud žalobu zamítl pro nedostatek pasívní věcné legitimace úpadce, kdežto odvolací soud dospěl k závěru o nedostatku aktivní věcné legitimace žalobce).

Dovolatel namítá, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dovolatel obsáhle reprodukuje skutkový stav věci (k čemuž přidává své vlastní skutkové závěry) a namítá, že konkursní soud porušil zásadu koncentrace řízení, načež v mezích ohlášeného dovolacího důvodu argumentuje následovně:

1/ Odvolací soud nesprávně uzavřel, že dovolatel není ve sporu aktivně věcně legitimován, neboť ČKA nemohla uplatnit výkon práva a odstoupit od postupních smluv. Tento závěr založil odvolací soud na úvaze, že od postupní smlouvy nelze odstoupit poté, co závazek z této smlouvy zanikl splněním (poté, co si strany splnily všechny závazky), vycházející z rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, která se ovšem netýkala předem sjednané možnosti odstoupit od smlouvy.

2/ Odvolací soud naopak nezohlednil rozhodnutí Nejvyššího soudu, která se přímo týkají odstoupení od postupní smlouvy, a která výslovně připouštějí možnost odstoupit od řádně splněné smlouvy o

postoupení pohledávek, jestliže nastala podmínka, kterou si strany postupní smlouvy sjednaly pro možnost odstoupení (potud dovolatel odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2011, sp. zn. 23 Cdo 1965/2010).

3/ Dovolatel nesouhlasí ani s názorem odvolacího soudu, že odstoupení od postupní smlouvy dle § 524 a násl. obč. zák. brání skutečnost, že postupník předtím postoupil pohledávky na třetí osobu. Vyloučení možnosti postupníka odstoupit od postupní smlouvy po dalším postoupení pohledávky na třetí osobu, nemá bez dalšího oporu v zákoně. Další postoupení totiž nic nemění na vzájemných právech a povinnostech účastníků původní postupní smlouvy.

4/ Ani u judikatury, na kterou odkazuje odvolací soud „nelze nerespektovat“ smluvní svobodu stran; též odvolacím soudem citovaný náleze Ústavního soudu aproboval postup obvodního soudu, který podřadil dohodu o zrušení smlouvy režimu § 51 obč. zák.

5/ Ve světle citovaného nálezu Ústavního soudu je tak zřejmé, že respektování autonomie vůle stran nutně vede k tomu, že jakákoli dohoda smluvních stran o zrušení smlouvy, která již předtím zanikla splněním, musí být vykládána (ve smyslu ustanovení § 35 obč. zák., respektive § 266 obch. zák., ve spojení s ustanovením § 41a obč. zák.) v souladu s tím, co strany takovouto dohodou zamýšlely dosáhnout a jaké právní účinky hodlaly založit svým právním úkonem (k jakému právnímu postavení smluvních stran směřovaly). Není důvod nerespektovat vůli stran a „zneplatnit“ zpětné postoupení pohledávek jen proto, že strany je tak nenazvaly. Tytéž úvahy platí také o předem dohodnuté možnosti odstoupit od realizované (zaniklé) smlouvy (jde o období předem sjednané opce).

6/ Takový přístup odpovídá i rozumnému uspořádání vztahů mezi stranami; mohou si sjednat odstoupení od smluvního závazku bez ohledu na to, zda „mezičasem“ zanikl splněním, nebo na to, zda nabyvatel práva v mezidobí dále převedl „předmět transakce“, případně na to, jak se „předmět transakce“ dostal zpět nabyvateli. Postačí, že nabyvatel je připraven vrátit přijaté plnění a že dosud neuplynula promlčecí lhůta pro odstoupení. Analogicky lze odkázat na možnost stran kupní smlouvy sjednat kupujícímu právo odstoupit od kupní smlouvy (ač již došlo k převzetí věci, k nabytí vlastnického práva i k zaplacení kupní smlouvy) v dohodnuté lhůtě.

První žalovaná ve vyjádření nejprve poukazuje na to, že dvouměsíční lhůta k podání dovolání začala běžet 28. prosince 2011 a dovolání bylo podáno 29. února 2012. Nesdílí též názor dovolatele, že dovolání je přípustné dle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř., dodávajíc, že je neshledává přípustným ani dle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. První žalovaná míní, že nedošlo k porušení zásady koncentrace řízení a že napadené rozhodnutí (s jehož argumentací se plně ztotožňuje) vychází z ustálené judikatury a navrhuje dovolání zamítnout.

Druhý a třetí žalovaní ve společném vyjádření navrhuji dovolání též zamítnout, majíce za to, že dovolání není přípustné dle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. a přitakávají závěru odvolacího soudu, že pohledávky „zůstaly“ u ČKA (a nyní tedy patří státu, jednajícímu Ministerstvem financí). K námitce porušení zásady koncentrace řízení žalovaní poukazují na to, že jak aktivní, tak pasívní věcnou legitimaci byl povinen prokázat právě dovolatel (žalobce).

Zákonem č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. ledna 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. prosince 2007). Srov. k tomu též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2010, sp. zn. 29 Cdo 3375/2010, uveřejněného pod číslem 41/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud úvodem poznamenává (v reakci na výhradu první žalované), že dovolání žalobce bylo podáno faxem již 27. února 2012 (a originálem doplněno 29. února 2012), takže je včasné.

Dovolání v této věci shledává Nejvyšší soud přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., když zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje řešení účinků odstoupení od smlouvy o postoupení pohledávky po jejím splnění a poté, co postupník pohledávku dále postoupil; potud jde o otázku dovolacím soudem neřešenou. Vzhledem k tomu, že dovolatel uplatňuje pouze dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., shledává Nejvyšší soud zbytečným zabývat se i tím, zda dovolání není přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. (to by mělo význam jen ve spojení s dovolacím důvodem dle § 241a odst. 3 o. s. ř.).

U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti také k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Takovou vadu tvrdí dovolatel, namítá-li, že konkursní soud věc projednal a rozhodl o ní v rozporu se zásadou koncentrace řízení. Tuto námitku pojí dovolatel s výhradou, že konkursní soud dovodil nedostatek pasívní věcné legitimace na základě smlouvy o prodeji části podniku a Nejvyšší soud ji shledává pro dovolací řízení právně bezcennou z týchž příčin jako odvolací soud. Jestliže totiž napadené rozhodnutí spočívá na závěru, že dovolatel není ve sporu „aktivně“ věcně legitimován, nemohou správnost tohoto závěru jakkoli zpochybnit nedostatky procesního postupu, jenž předcházel závěru konkursního soudu o nedostatku „pasívní“ věcné legitimace.

Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se nepodávají ani ze spisu, Nejvyšší soud se - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1/ Dovolatel (konkursní věřitel č. 9) přihlásil do konkursu vedeného u konkursního soudu na majetek úpadce pod sp. zn. 37 K 73/98, pohledávku z první úvěrové smlouvy ve výši 85.543.692,20 Kč (s právem na oddělené uspokojení z výtěžku zpeněžení nemovitostí označených v přihlášce) a pohledávku z druhé úvěrové smlouvy ve výši 42.067.888,11 Kč (s právem na oddělené uspokojení z výtěžku zpeněžení nemovitostí označených v přihlášce), s tím, že jde o pohledávky, jejichž majitelem byla původně banka I, od které je žalobce nabyt smlouvou o prodeji podniku ze dne 19. června 2000. U každé z přihlášených pohledávek specifikoval žalobce výši nesplacené jistiny, úroku z úvěru, úroku z prodlení a poplatků.

2/ Dovolatel (jako postupitel) uzavřel dne 21. února 2002 s ČKA (jako postupníkem) smlouvu č. IPB 1019405 (dále též jen „první postupní smlouva“), kterou postupníku postoupil pohledávku vůči pozdějšímu úpadci z první úvěrové smlouvy.

3/ Dovolatel (jako postupitel) uzavřel dne 21. února 2002 s ČKA (jako postupníkem) smlouvu č. IPB 1019505 (dále též jen „druhá postupní smlouva“), kterou postupníku postoupil pohledávku vůči pozdějšímu úpadci z druhé úvěrové smlouvy.

4/ ČKA (jako postupitel) uzavřela dne 5. listopadu 2002 se společností E (jako postupníkem) smlouvu (dále též jen „třetí postupní smlouva“), kterou postupníku postoupila pohledávku vůči pozdějšímu úpadci z první úvěrové smlouvy.

5/ ČKA (jako postupitel) uzavřela dne 5. listopadu 2002 se společností E (jako postupníkem) smlouvu (dále též jen „čtvrtá postupní smlouva“), kterou postupníku postoupila pohledávku vůči pozdějšímu úpadci z druhé úvěrové smlouvy.

6/ Společnost E (jako postupitel) uzavřela dne 13. března 2003 s ČKA (jako postupníkem) smlouvu „o zpětném postoupení“ (dále též jen „pátá postupní smlouva“), kterou postupníku postoupila zpět pohledávku vůči pozdějšímu úpadci z první úvěrové smlouvy.

7/ Společnost E (jako postupitel) uzavřela dne 13. března 2003 s ČKA (jako postupníkem) smlouvu „o zpětném postoupení“ (dále též jen „šestá postupní smlouva“), kterou postupníku postoupila zpět pohledávku vůči pozdějšímu úpadci z druhé úvěrové smlouvy.

8/ Podáním datovaným 14. února 2006, označeným jako „Oznámení o odstoupení od smlouvy o postoupení pohledávky č. IPB 1019405 a č. IPB 1019505“ (dále jen „odstoupení od smlouvy“), ČKA (jako postupník) odstoupila od první a druhé postupní smlouvy (z 21. února 2002) s odkazem na ujednání v nich obsažená a požádala o vrácení úplaty za postoupené pohledávky.

Podle ustanovení § 48 obč. zák. od smlouvy může účastník odstoupit, jen jestliže je to v tomto zákoně stanoveno nebo účastníky dohodnuto (odstavec 1). Odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak (odstavec 2).

Dle ustanovení § 524 obč. zák. věřitel může svou pohledávku i bez souhlasu dlužníka postoupit písemnou smlouvou jinému (odstavec 1). S postoupenou pohledávkou přechází i její příslušenství a všechna práva s ní spojená (odstavec 2).

Z ustanovení § 344 obch. zák. se podává, že od smlouvy lze odstoupit pouze v případech, které stanoví smlouva nebo tento zákon.

Podle ustanovení § 351 obch. zák. odstoupením od smlouvy zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy. Odstoupení od smlouvy se však nedotýká nároku na náhradu škody vzniklé porušením smlouvy, ani smluvních ustanovení týkajících se volby práva nebo volby tohoto zákona podle § 262, řešení sporů mezi smluvními stranami a jiných ustanovení, která podle projevené vůle stran nebo vzhledem ke své povaze mají trvat i po ukončení smlouvy (odstavec 1). Strana, které bylo před odstoupením od smlouvy poskytnuto plnění druhou stranou, toto plnění vrátí, u peněžního závazku spolu s úroky ve výši sjednané ve smlouvě pro tento případ, jinak stanovené podle § 502. Vrací-li plnění strana, která odstoupila od smlouvy, má nárok na úhradu nákladů s tím spojených (odstavec 2).

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku již v době uzavření první postupní smlouvy a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn.

V rovině právních otázek otevřených dovoláním dospěl Nejvyšší soud k následujícím závěrům:

I. K povaze smlouvy o postoupení pohledávky.

Smlouvou o postoupení pohledávky dochází ke změně v osobě věřitele; do právního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem nastoupí na místo původního věřitele (postupitele) věřitel nový (postupník), aniž by došlo ke změně v obsahu závazku. Není-li ve smlouvě o postoupení pohledávky dohodnuto jinak, dochází ke změně osoby věřitele již uzavřením smlouvy, bez ohledu na to, zda postupitel postoupení pohledávky dlužníkovi oznámil, popř. postupník postoupení pohledávky dlužníkovi prokázal. Srov. např. důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 31 Cdo 1328/2007, uveřejněného pod číslem 61/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 61/2010“), jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2007, sp. zn. 29 Odo 360/2005, uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2007, pod číslem 83. Ke změně v osobě věřitele přitom může dojít jen na základě platné smlouvy o postoupení pohledávky, kdy nový věřitel (postupník) nabývá nejen postoupanou pohledávku, ale spolu s ní též aktivní věcnou legitimaci k jejímu uplatnění a úplnému

výkonu. Naproti tomu je otázka platnosti smlouvy o postoupení pohledávky nerozhodná z hlediska účinku splnění dluhu postupníkovi, oznámí-li dlužníku postoupení pohledávky postoupitel (srov. opět R 61/2010). V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010, uveřejněném pod číslem 73/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, pak Nejvyšší soud ozřejmil, že podstatou smlouvy o postoupení pohledávky je (jen) změna závazku v osobě věřitele (nejde o pojmenovanou smlouvu).

Šlo-li proto o postoupení pohledávek z úvěrových smluv (tedy ze smluv podléhajících - v souladu s § 261 odst. 3 písm. d/ obch. zák. - režimu obchodního zákoníku), pak otázky odstoupení od smlouvy o postoupení pohledávky uzavřené podle § 524 a násl. obč. zák. bylo nutno řešit podle ustanovení obchodního zákoníku upravujících možnost odstoupení od smlouvy (§ 344 a násl. obch. zák.); ustanovení § 48 obč. zák. použitelné nebylo.

II. K možnosti odstoupit od smlouvy o postoupení pohledávky poté, co postupník pohledávku dále postoupil.

Jsou-li dány zákonem předvídané důvody pro odstoupení od (jakékoli) smlouvy (v poměrech obchodního zákoníku srov. § 344 obch. zák.), pak jen to, že smluvní strana, která již obdržela plnění podle smlouvy, nemá toto plnění k dispozici v době, kdy se odstoupení od smlouvy stalo účinným, není na překážku účinnému odstoupení od takové smlouvy.

To ostatně vyplývá z ustanovení § 351 odst. 2 obch. zák., jak je vykládáno v judikatuře Nejvyššího soudu. Např. v rozsudku ze dne 22. dubna 2013, sp. zn. 32 Cdo 2300/2012, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2014, pod číslem 18, Nejvyšší soud vysvětlil (při zkoumání účinků odstoupení od kupní smlouvy dle § 409 a násl. obch. zák.), že ustanovení § 351 odst. 2 obch. zák. se vykládá jako speciální norma k obecné úpravě bezdůvodného obohacení v ustanovení § 451 a násl. obč. zák., přičemž platí, že není-li vrácení plnění podle § 351 odst. 2 obch. zák. poskytnuté druhou stranou možné, je třeba poskytnout peněžitou náhradu (§ 458 odst. 1 obč. zák.). Vznik nároku na majetkové vypořádání poskytnutého plnění v důsledku odstoupení od smlouvy nečiní ustanovení § 351 odst. 2 obch. zák. závislým na tom, jak kupující se zbožím naložil (zda je dále prodal či jinak zcizil). Při splnění podmínek vymezených v ustanovení § 351 odst. 2 obch. zák. vzniká právo na majetkové vypořádání (na vrácení poskytnutého plnění nebo jeho peněžitě náhrady) vždy, bez ohledu na další právní osud plnění. Skutečnost, že se v době před odstoupením od smlouvy stala vlastníkem poskytnutého plnění třetí osoba, nemá vliv na vznik a existenci nároku dle § 351 odst. 2 obch. zák., nýbrž pouze na způsob jeho vypořádání. Brání-li právo třetí osoby vrácení poskytnutého plnění a není-li proto z tohoto důvodu jeho vrácení možné, má oprávněná osoba právo na peněžitou náhradu.

Kromě toho v dané věci ČKA v době odstoupení (14. února 2006) opět byla majitelkou plnění, které měla vrátit (postoupených pohledávek).

V tom, že postupník, který pohledávku dále postoupil, získal před odstoupením od smlouvy o postoupení pohledávky tuto pohledávku zpět novým postoupením, nespočívá žádná překážka pro odstoupení postupníka od předchozí smlouvy o postoupení pohledávky (s tím účinkem, že postoupená pohledávka se opět stala majetkem prvního postoupitele). Jinak řečeno, v tom, že ČKA (jako postupník podle první a druhé postupní smlouvy z 21. února 2002) postoupené pohledávky dále postoupila (třetí a čtvrtou postupní smlouvou z 5. listopadu 2002) a před odstoupením od první a druhé postupní smlouvy (před 14. únorem 2006) získala tyto pohledávky zpět novým postoupením (jako postupník podle páté a šesté postupní smlouvy z 13. března 2003), nespočívá žádná překážka pro odstoupení ČKA (postupníka) od první a druhé postupní smlouvy (s tím účinkem, že postoupené pohledávky se opět staly majetkem žalobce jako prvního postoupitele).

III. K možnosti odstoupit od smlouvy o postoupení pohledávky po jejím splnění.

V R 70/2007 (z nějž vyšel odvolací soud) Nejvyšší soud uzavřel, že závazek, který zanikl (splněním), již nelze zrušit dohodou. Nejvyšší soud též nevidí důvod cokoli měnit na závěru formulovaném v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1767/2006 (jenž z R 70/2007 vychází), podle kterého smluvní strany, které uzavřely smlouvu o postoupení pohledávky ve smyslu ustanovení § 524 a násl. obč. zák., nemohou takovou smlouvu zrušit dohodou poté, co splnily své závazky z ní.

Podstatné ovšem je, jakými vzájemnými právy a povinnostmi strany podmínily splnění závazku ze smlouvy o postoupení pohledávky a (v závislosti na tom) jaké byly důvody odstoupení od smlouvy o postoupení pohledávky.

První a druhá postupní smlouva (z jejichž obsahu vyšly oba soudy) obsahují (v článku 9) ujednání o možnosti postupníka odstoupit od postupní smlouvy (srov. č. l. 156 a 176) v případech:

„a/ kdy se postupník nestane věřitelem pohledávky namísto postupitele,

b/ kdy se postupník nestane namísto postupitele věřitelem pohledávky s dohodnutým obsahem, zejména proto, že:

(i) na pohledávce vážnou práva třetích osob,

(ii) pohledávka je promlčena, byť i jen z části,

(iii) současně se zajištěnou pohledávkou nelze převést její zajištění proto, že tomu brání dohoda s osobou, která poskytla zajištění pohledávky, nebo právní předpis, nebo

c/ kdy:

(i) pohledávka nenáležela k podniku banky I ke dni 19. června 2000,

(ii) pohledávka nevznikla dohodou o změně vzájemných práv a povinností z pohledávky náležející k podniku banky I ke dni 19. června 2000, ani

(iii) pohledávka nevznikla ze splněného závazku, který náležel k podniku banky I ke dni 19. června 2000.“

Oba soudy dále vyšly z obsahu odstoupení od smlouvy, v němž ČKA shrnula důvody odstoupení od první a druhé postupní smlouvy (č. l. 230) tak, že:

„a/ ČKA se nestala věřitelem pohledávek namísto žalobce (odst. 9.1 písm. a/ každé Smlouvy),

b/ ČKA se nestala namísto žalobce věřitelem pohledávek s dohodnutým obsahem v důsledku promlčení [odst. 9.1 písm. b/ bod (ii) každé Smlouvy],

c/ pohledávky nenáležely k podniku banky I ke dni 19. června 2000 ani nevznikly dohodou o změně vzájemných práv a povinností z pohledávky náležející k podniku banky I ke dni 19. června 2000, a ani nevznikly ze splněného závazku, který náležel k podniku banky I ke dni 19. června 2000 [odst. 9.1 písm. c) každé Smlouvy].“

S dovolatelem lze souhlasit v tom, že (předem) sjednané podmínky možného odstoupení postupníka obsažené v první a druhé postupní smlouvě dovolovaly postupníku (ČKA) odstoupit od postupních smluv bez zřetele k tomu, že na jedné straně byla uhrazena (postupiteli) úplata za postoupení pohledávek a na druhé straně se postupník stal majitelem postoupených pohledávek. Podstatné je, že postupník si prostřednictvím důvodů odstoupení vymínil určité vlastnosti postupovaných pohledávek v době postoupení (zčásti vázané na osobu postupitele), přičemž důvodem odstoupení od postupních smluv bylo (mohlo být) následné zjištění, že postupované pohledávky tyto vlastnosti v době postoupení neměly. Tento úsudek neodporuje ani závěrům obsaženým v R 70/2007 a v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1767/2006.

Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž ve světle výše formulovaných závěrů správné není. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil včetně závislých výroků o nákladech řízení a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

V další fázi řízení bude úkolem odvolacího soudu posoudit (při zkoumání aktivní věcné legitimace dovolatele), zda skutečně nastaly důvody, pro které ČKA mohla odstoupit od první a druhé postupní smlouvy [zda odstoupení od smlouvy, coby jednostranný právní úkon postupníka (ČKA), bylo účinné (tedy zda skutečně byly splněny podmínky, za nichž mohla ČKA odstoupit od postupních smluv)].

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)